

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยภาคประชาชนด้วยกลไกดิจิทัล

จัดทำโดย นายวิชัย ศิริประเสริฐโชค
รหัส ๒๑๐๒๓๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักกนิษฐกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๒
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยภาคประชาชนด้วยกลไกดิจิทัล

วิชัย ศิริประเสริฐโชค^[1]

บทคัดย่อ

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงเป็นกลไกสำคัญในการสรรค์สร้างประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ในยุคปัจจุบันประชาชนครอบครองอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตได้เกือบทุกคน และได้ใช้อุปกรณ์และเครือข่ายดังกล่าวในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันบนสังคมออนไลน์ ส่งผลให้การเมืองภาคประชาชนขับเคลื่อนไปในรูปแบบดิจิทัลที่รัฐปิดกั้นได้ลำบาก รัฐจึงต้องตัดสินใจดำเนินการออกกฎหมาย กติกาบังคับใช้กฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น มิให้กระทบต่อเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน และต้องยอมรับข้อมูลป้อนกลับของประชาชนจากช่องทางดิจิทัลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารกิจการบ้านเมือง หากรัฐไม่สามารถสนองตอบต่อข้อมูลป้อนกลับจากประชาชน ประชาชนจะยิ่งใช้ช่องทางดิจิทัลในการตรวจสอบ ถ่วงดุล หรือทวงคืนอำนาจจากฝ่ายรัฐที่อยู่ในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน เมื่อกลไกดิจิทัลส่งผลสัมฤทธิ์ในทางประชาธิปไตยมากพอ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วยกลไกดิจิทัลอาจยกระดับเป็นอำนาจอธิปไตยฝ่ายที่สี่ที่ประชาชนใช้อำนาจเองโดยตรงเพื่อถ่วงดุลกับอำนาจอธิปไตยสามฝ่ายที่แบ่งไว้ตามระบบมาอย่างยาวนาน และระบอบประชาธิปไตยจำต้องยอมรับอำนาจฝ่ายที่สี่นี้เนื่องจากการใช้อำนาจของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน ซึ่งหากเกิดขึ้นจริงอาจกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความโกลาหลในระบอบการปกครองครั้งใหม่ในรูปแบบดิจิทัล

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาธิปไตยยุคดิจิทัล สังคมออนไลน์

¹ ที่ปรึกษากฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

บทนำ

“ประชาธิปไตย” น่าจะเป็นคำที่เลียนนัยจากภาษาอังกฤษคำว่า “Democracy” อันมีที่มาจากภาษากรีกโบราณอีกทอดหนึ่งซึ่งผสมจากคำว่า demo และ kratia หรือ kratos โดย demo หมายถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในแคว้นใดแคว้นหนึ่ง kratia หมายถึง อำนาจในการนำ² ระบอบ Democracy จึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการผสมคำไทย ประชา และ อธิปไตย ซึ่งความหมายตามพจนานุกรมให้ไว้ว่า ประชา แปลว่า หมู่มคน และ อธิปไตย แปลว่า อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้บังคับบัญชาภายในอาณาเขตของตน ประชาธิปไตย จึงหมายถึง การปกครองที่อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้บังคับบัญชาภายในอาณาเขตของตนเป็นของหมู่มคน มีนัยว่า อำนาจสูงสุดที่ใช้ปกครองภายในรัฐเป็นของคนหรือประชาชนภายในรัฐ หรือ การปกครองโดยประชาชน เช่นเดียวกับความหมายของคำในภาษาอังกฤษ นั่นเอง ซึ่งการปกครองโดยประชาชนย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่เมื่อกำเนินถึงการปฏิบัติจริงแล้ว การให้สมาชิกของหมู่มคนทุกคนใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนย่อมเป็นไปไม่ได้ หากได้ทดลองดำเนินการแล้วจะพบแต่ความโกลาหล ดังนั้นจึงต้องมีการออกแบบและจัดระบอบให้มีระบบ ระเบียบ เพื่อการอยู่ร่วมกันของหมู่มคนที่มีความแตกต่างกันภายใต้ประชาธิปไตย

ที่มาของประชาธิปไตยมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิ ประโยชน์ และสวัสดิภาพของประชาชนเอง หลักการปกครองโดยประชาชนของประชาธิปไตยในยุคสมัยใหม่ไม่มีข้อสรุปที่เป็นค่านิยมสากลอย่างเอกเทศ แต่พอจะมีองค์ประกอบสำคัญที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอยู่ดังนี้³

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง (หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน)
2. ระบบตัวแทน
3. หลักนิติธรรม
4. ระบบการเลือกตั้ง (หลักการเสียงข้างมากเคารพเสียงข้างน้อย)
5. ความเท่าเทียมในสังคม (หลักความเสมอภาค)
6. เสรีภาพของประชาชน (หลักเสรีภาพ)

² The Sciolist, Online Etymology Dictionary Available: <https://www.etymonline.com> [2018, June 2].

³ Nuger, K. P., Course Documents, Pols 120, U.S. Law and Society, San Jose State University, Available: <http://www.sjsu.edu/people/ken.nuger/courses/pols120/> [2018, June 2].

หลักการเหล่านี้มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความเป็นประชาธิปไตยให้แก่สังคม สำหรับทดแทนอำนาจของประชาชนที่ถูกลดทอนลงอันเป็นผลจากขนาดของสังคมและจำนวนสมาชิกในสังคมที่มากเกินไปที่จะยอมรับผลการใช้อำนาจเป็นรายปัจเจกได้ เมื่อสมาชิกในสังคมจำต้องถ่ายโอนอำนาจที่ตนมีไปสู่ผู้แทนหรือสถาบันที่ใช้อำนาจแทนตามกลไกของระบอบการปกครองไม่ว่าจะด้วยความยินยอมหรือไม่ก็ตาม จึงเป็นไปได้ที่ผู้ใช้อำนาจแทนจะตัดสินใจและดำเนินการได้ตรงตามความต้องการของสมาชิกทุกคนในทุกเรื่อง สมาชิกจึงต้องมีการรักษาสมดุลระหว่างอำนาจที่ถ่ายโอนไปกับประโยชน์ที่ได้รับกลับมา หากกลไกการรักษาสมดุลมีประสิทธิภาพ เจ้าของอำนาจและผู้ใช้อำนาจแทนย่อมดำรงชีวิตร่วมกันอย่างผาสุก หากกลไกที่มีของรัฐไม่สามารถรักษาสมดุลได้ เจ้าของอำนาจจำเป็นต้องเรียกร้องอย่างใดอย่างหนึ่งให้ความประสงค์ของตนเองบรรลุผล หากการเรียกร้องไม่เป็นผล เจ้าของอำนาจย่อมต้องดึงอำนาจกลับคืนจากผู้ใช้อำนาจแทน

หลักการและกลไกที่กล่าวมาข้างต้น จะสามารถเห็นได้ในระบอบการปกครองไทย หากพิจารณาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงเมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ก็จะมีภาพสะท้อนชัดบ้างลางเลือนบ้างตามแต่ละช่วงเวลา ภาพสะท้อนที่โดดเด่นมักเป็นภาพที่ประชาชนออกเรียกร้องให้ผู้แทนใช้อำนาจให้ถูกต้อง เพื่อสิทธิ ประโยชน์ และสวัสดิภาพของประชาชน อาทิ เหตุการณ์เดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2516 และ 2519 เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 และเหตุการณ์การชุมนุมกลุ่มสี่สีสี่ที่คร่อมช่วงก่อนและระหว่างการประชุมรัฐประหารถึงสองครั้งในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 แม้ภาพเหล่านี้จะสะท้อนการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยของประชาชน แต่มีข้อควรสังเกตสองประเด็น ประเด็นแรกคือ จำนวนผู้ที่เข้าร่วมกลไกการเรียกร้องต่อผู้ใช้อำนาจแทนถือเป็นตัวแทนของประชาชนในประเทศได้หรือไม่ เนื่องจากเมื่อพิจารณาในเชิงปริมาณแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่มิได้เข้าร่วมกลไกการเรียกร้องดังกล่าว และประเด็นหลังคือ ในภาวะปกติประชาชนไทยมีส่วนร่วมทางการเมืองในกลไกอื่น ๆ มากน้อยเพียงใด ทั้งกลไกที่รัฐจัดขึ้นหรือกลไกที่ฝ่ายประชาชนหรือเอกชนจัดขึ้นเองเพื่อแสดงความต้องการหรือจุดยืนต่อผู้ใช้อำนาจแทนในการปกครอง บริหารกิจการบ้านเมือง หรือการจัดบริการสาธารณะ

หากหมู่คนที่อยู่ร่วมกันตกลงที่จะใช้ระบบตัวแทนโดยถ่ายโอนอำนาจมอบหมายการตัดสินใจที่ตนมีให้ตัวแทนไปใช้แทนแล้ว วิธีการที่หมู่คนจะควบคุม ตรวจสอบ การใช้อำนาจให้เป็นไปในวิถีที่หมู่คนเจ้าของอำนาจประสงค์ มีการตัดสินใจเพื่อประโยชน์สุขของหมู่คน คือ การมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจและตัดสินใจของตัวแทนของตน ยิ่งมีการมีส่วนร่วมมาก การใช้อำนาจที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าของอำนาจยิ่งน้อย และยิ่งมีการมีส่วนร่วมน้อย ยิ่งมีโอกาสสูงที่ผู้แทนจะใช้อำนาจไปในทิศทางของทรราชย์ ด้วยพัฒนาการและบริบทของสังคมไทยมิได้มีลักษณะที่หมู่คนไทยจะมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการตัดสินใจของผู้ใช้อำนาจ อาจสืบเนื่องมาจากรากฐานการปกครองก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ประชาชนไม่มีสิทธิและไม่มีกลไกการตรวจสอบสิทธิราชย์ เมื่อบรรพบุรุษไม่คุ้นเคยกับการใช้อำนาจอธิปไตยระดับปัจเจก จึงจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการ

พัฒนาและเปลี่ยนหมู่คนชนรุ่นหลังให้เข้าใจและใช้อำนาจอธิปไตยอย่างเหมาะสม ระยะเวลาประมาณกว่า 85 ปีหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบ ประเทศไทยได้ทุ่มเทพัฒนาการทางประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในประเด็นการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหลัก ส่งผลให้ประชาชนได้ออกมาลงคะแนนในการเลือกตั้งทั่วไปเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 75 ของผู้มีสิทธิทั้งหมด ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2554⁴ ซึ่งทุกภาคส่วนตีความและนำเสนอว่าการเลือกตั้งคือการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งที่การเลือกตั้งเป็นเพียงการเลือกตัวแทนผู้ใช้อำนาจ และสะท้อนหลักการเคารพเสียงส่วนใหญ่โดยคำนึงถึงเสียงส่วนน้อยของประชาธิปไตยเท่านั้น หากใช้สาระของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่

ณ ช่วงเวลาของการเขียนบทความนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ นับตั้งแต่ประชาชนสามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงได้ด้วยอุปกรณ์พกพา โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบฉลาด หรือ แท็บเล็ต โดยไม่ต้องใช้คอมพิวเตอร์ การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสะดวก ประชาชนสามารถเป็นทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้ผลิตสาร ซึ่งมีใช้เป็นเพียงการส่งรับข้อมูลแบบหนึ่งต่อหนึ่ง แต่เป็นลักษณะการส่งรับแบบไร้ขอบเขต ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะการแสดงความคิดเห็น การแสดงจุดยืน การรณรงค์ทางการเมือง อยู่ในรูปแบบออนไลน์และกระทำได้ทันทีที่ต้องการ ไร้ขีดจำกัดด้านเวลา สถานที่ และก้าวข้ามขีดจำกัดด้านทรัพยากรโดยไม่ต้องพึ่งพิงฝ่ายรัฐหรือฝ่ายทุนอีกต่อไป ดังนั้นการมีส่วนร่วมในรูปแบบดิจิทัลที่กล่าวถึงนี้จึงไขประเด็นข้อสังเกตเรื่องปริมาณประชาชนที่สามารถเข้าร่วมกลไกการเรียกร้องต่อผู้ใช้อำนาจแทนหรือมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจแทน และเรื่อง การมีส่วนร่วมในกลไกอื่นเพื่อแสดงความต้องการ ความเห็น หรือตรวจสอบการบริหารกิจการบ้านเมืองและการให้บริการสาธารณะ ที่ได้กล่าวถึงไว้ข้างต้น จึงนำไปสู่ประเด็นที่ควรพิจารณาว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยกลไกดิจิทัลนี้จะมีประสิทธิผลในทางประชาธิปไตยเพียงใด การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ จะสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะของการเมืองไทยที่มุ่งหน้าสู่ประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชนได้หรือไม่

เนื้อหา

Jean-Jacques Rousseau นักปรัชญาสังคมที่มีแนวคิดด้านประชาธิปไตยเสรี ในยุคศตวรรษที่ 17 เคยกล่าวว่า ความเจริญทำให้สังคมเสื่อมทรามลง การย้อนกลับไปสู่สังคมที่เรียบง่ายในรูปแบบที่แต่ละปัจเจกสามารถมีส่วนร่วม (ในการจัดการสังคม) อย่างเต็มที่ เป็นทางออกที่จะเยียวยาสังคมที่กำลังป่วย

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559, Available: https://www.ect.go.th/ect_th/news_all.php?cid=13 [2018, June 2].

และคำกล่าวนี้ได้ถูกกล่าวอ้างในการปฏิวัติฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม Rousseau รู้ดีว่าในรัฐขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากรมาก ระบบประชาธิปไตยทางตรงนั้นเป็นไปได้ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งความคิดที่เป็นอุดมคติ ขณะเดียวกัน ได้เสนอแนวคิดระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนว่า สมาชิกสภาผู้แทนนั้นไม่อาจเป็นผู้แทน (representative) ของประชาชนได้ จะเป็นได้ก็แค่เพียงตัวแทน (agent) ที่ไม่อาจมีอำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด โดยให้คำอธิบายเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนว่า การเป็นตัวแทนนั้นมีใช้การเป็นผู้แทนอิสระ แต่ต้องเป็นผู้ที่กระทำการใด ๆ เท่าที่ได้รับการอนุมัติ (ความเห็นชอบ) จากประชาชนเท่านั้น⁵ การมีส่วนร่วมเพื่อแสดงความเห็น จุดยืนหรือความต้องการของประชาชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ในทางหนึ่ง เพื่อให้ผู้ใช้อำนาจแทนได้รับรู้จุดมุ่งหมายของประชาชนเพื่อประกอบการตัดสินใจทางการเมืองและทางนโยบาย ในอีกทางหนึ่ง เพื่อให้ผู้ใช้อำนาจแทนได้รู้ว่าการตัดสินใจหรือการกระทำที่ประชาชนไม่พึงประสงค์ และเป็นการปรามผู้ใช้อำนาจก่อนที่จะเกิดผลกระทบต่อประชาชน นั่นคือกลไกการแสดงออกถึงความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในการกระทำของผู้ใช้อำนาจ ดังนั้น ประชาธิปไตยต้องมีหลักประกันให้ประชาชนแต่ละคนมีอิสระเสรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เสรีภาพทางการเมืองจึงถือเป็นหัวใจของประชาธิปไตย โดยประชาธิปไตยสมัยใหม่ประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก กล่าวคือ ความเป็นประชาธิปไตย หลักรัฐธรรมนูญนิยม และ เสรีภาพ สามองค์ประกอบจะต้องมีและคงอยู่ในระบบการเมืองจึงจะถือได้ว่าเป็นระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง⁶

ประเทศไทยมีรูปแบบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบ ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศและอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) โดยเป็นศูนย์รวมของอำนาจอริปไตยซึ่งเป็นของประชาชน มีการแบ่งแยกอำนาจอริปไตยเป็นสามฝ่ายตามหลัก Separation of Powers คือ อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ มีระบบรัฐสภาคู่ และยึดถือหลักหลักความมีอำนาจสูงสุดของกฎหมาย Supremacy of Law โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด โดยรูปแบบที่กล่าวมานี้ ประเทศไทยถือว่าเมืองค้ประกอบของประชาธิปไตยเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนในส่วนจบบแบบและโครงสร้างขององค์ประกอบหลัก แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดเพื่อพิจารณาในเบื้องลึก ดังนี้

ความเป็นประชาธิปไตย การปกครองโดยประชาชนผ่านการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมรูปแบบอื่น

⁵ Rousseau, J. J. (1998). The social contract or Principles of political right. Ware, Hertfordshire: Wordsworth.

⁶ Nuger, K. P. อ้างแล้ว

1. อำนาจอธิปไตยต้องเป็นของปวงชน กล่าวคือ ประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอย่างแท้จริง และเป็นแหล่งที่มาของอำนาจทั้งหลายที่มอบให้แก่รัฐและรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย
2. ความเท่าเทียมทางการเมืองของปวงชนทุกคน ไม่มีประชาชนคนใดที่จะมีสิทธิทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนคนอื่นในสังคมเดียวกัน ซึ่งเป็นหลักการที่จำเป็นของประชาธิปไตย
3. การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องเป็นไปตามฉันทานุมัติของผู้ถูกปกครอง
4. ประชาธิปไตยต้องมีเสรีภาพในการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น
5. ประชาชนต้องสามารถเข้าถึงกระบวนการที่จะกำหนดได้ว่าจะมอบอำนาจทางการเมืองของตนให้ใครเป็นผู้ใช้อำนาจแทน และเมื่อมอบอำนาจให้ผู้ใช้อำนาจแทนไปแล้ว ประชาชนต้องสามารถตรวจสอบและกำหนดหรือควบคุมพฤติกรรมของผู้ใช้อำนาจแทนได้
6. การเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญที่ประชาชนจะสามารถอ้างถึงอำนาจอธิปไตยที่ตนมีได้
7. การที่การเลือกตั้งจะแสดงความเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้นั้น การเลือกตั้งจะต้องมีเสรีภาพ เป็นธรรม และจัดขึ้นตามกำหนดเวลาหรือเมื่อประชาชนเห็นสมควรว่าต้องมีการเลือกตั้ง
8. การเลือกตั้งที่มีเสรีภาพคือ ผู้มีสิทธิทุกคนต้องสามารถใช้สิทธิลงคะแนน และใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิด้วยประการใด ๆ และผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีสิทธิหาเสียงได้โดยไม่ถูกกีดกันทั้งสิ้น
9. การเลือกตั้งที่เป็นธรรมหมายถึง การเลือกตั้งที่ดำเนินไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ผู้ลงคะแนนได้ใช้สิทธิลงคะแนนโดยไม่มีการแทรกแซงและกีดกัน และคะแนนทุกคะแนนถูกนับอย่างถูกต้อง ครบถ้วน แม่นยำ
10. การจัดเลือกตั้งตามกำหนดเวลา จะต้องมีควมถี่เพียงพอที่ประชาชนจะสามารถใช้อำนาจควบคุมฝ่ายรัฐได้
11. ประชาชนต้องสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างอิสระและกว้างขวาง นอกเหนือจากแหล่งข้อมูลของรัฐ เพื่อวัตถุประสงค์ในการกำกับและสอดส่องการใช้อำนาจของรัฐ ดังนั้นเสรีภาพของสื่อจึงเป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

หลักรัฐธรรมนูญ การใช้รัฐธรรมนูญเพื่อเป็นเครื่องมือในการจำกัดอำนาจของรัฐบาลโดยชอบด้วยกฎหมาย

1. ประชาชนมิได้มอบอำนาจให้รัฐเพื่อที่จะนำมากดขี่ข่มเหงประชาชน แต่เพื่อที่จะให้ใช้อำนาจเพื่อปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐาน ประโยชน์ และสวัสดิภาพของประชาชน ดังนั้น จึงต้องมีการจำกัดอำนาจด้วยกฎหมายพื้นฐานที่เป็นธรรมนูญแห่งรัฐ เรียกว่า รัฐธรรมนูญ

2. รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการกำหนดว่ารัฐหรือรัฐบาลมีอำนาจอะไรบ้าง พร้อมให้นิยามหรือขอบเขตของอำนาจนั้น ๆ และรัฐพึงใช้อำนาจได้เพียงภายในขอบเขตที่กำหนดไว้
3. รัฐและรัฐบาลที่มาจากรัฐธรรมนูญจะมีข้อจำกัดในสิ่งที่พึงทำ และวิธีที่พึงปฏิบัติ โดยถูกจำกัดว่าจะต้องกระทำการภายใต้ที่กฎหมายกำหนดและไม่อาจตรากฎหมายขึ้นเพื่อความสะดวกในการใช้อำนาจรัฐโดยพลการ กฎหมายที่มีอยู่ในรัฐมีผลบังคับใช้กับทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น รวมทั้งฝ่ายปกครองที่เป็นผู้ใช้อำนาจ ต้องไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย
4. เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการจำกัดอำนาจของรัฐหรือรัฐบาลคือการยึดในหลักนิติธรรม โดยเริ่มจากกฎหมายขั้นพื้นฐานคือรัฐธรรมนูญ ดังนั้น หลักนิติธรรมจึงถือเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานของหลักการแห่งรัฐธรรมนูญ
5. อำนาจของศาลในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตราขึ้นจากฝ่ายนิติบัญญัติถือเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษารัฐธรรมนูญ ซึ่งสะท้อนถึงการมีอยู่ของหลักนิติธรรม คือความชอบด้วยกฎหมายของกฎหมาย

หลักเสรีภาพ ประกอบด้วยอิสรภาพ ความเท่าเทียม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประชาธิปไตยเสรีให้คุณค่าต่อคุณธรรมแห่งปัจเจกชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดหมายถึงทุกคนต้องมีสิทธิขั้นพื้นฐาน และประชาธิปไตยมีจุดมุ่งหมายในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านี้ให้แก่ประชาชนในการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ

1. สิทธิในการเลือกหรือไม่เลือกนับถือศาสนา
2. เสรีภาพทางการเมือง โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นการตัดสินใจเลือกที่จะให้ใครเป็นผู้แทนเพื่อใช้อำนาจปกครอง หรือเลือกที่จะถอดถอนใครออกจากอำนาจ เป็นต้น
3. เสรีภาพของสื่อมวลชน และรวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ
4. เสรีภาพในการแสดงออก ไม่ว่าจะด้วยการพูด เขียน หรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์
5. สิทธิที่จะมีความเป็นส่วนตัว สามารถดำรงชีพโดยปราศจากการรบกวนจากรัฐ
6. อิสรภาพในการคบค้าสมาคม หรือรวมตัวกัน ทั้งในที่สาธารณะและในที่ส่วนบุคคล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้สะท้อนแนวคิดของประชาธิปไตยไว้ชัดเจนตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 21 (3) ว่า

“เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครอง
ทั้งนี้ เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและ
อย่างแท้จริง ซึ่งต้องเป็นการ ออกเสียงอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และต้อง
เป็นการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระในทำนอง
เดียวกัน”⁷

ปฏิญญานี้ได้แสดงถึงความชัดเจนของสิทธิที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ และถือได้ว่าเป็นเอกสารสำคัญที่เป็นรากฐานในการยกย่องรัฐธรรมนูญทั่วโลก และทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นค่านิยมสากล

ภายใต้หลักประชาธิปไตยสากล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยมักถูกเข้าใจในแง่เชิงลบโดยไปสร้างความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง หลังจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 เริ่มมีกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน มีการบังคับให้รัฐต้องจัดการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียก่อนดำเนินโครงการที่จะมีผลต่อประชาชนผ่านเวทีประชาพิจารณ์ ซึ่งนับว่าเป็นกลไกที่มีการจัดทำมาตลอดอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบันทั้งที่เป็นผลจากรัฐธรรมนูญและผลจากกฎหมายลำดับรองฉบับอื่น นอกจากการทำประชาพิจารณ์แล้ว ประเทศไทยยังเคยมีการจัดทำประชามติที่เป็นประชาธิปไตยทางตรง แต่ก็เพียงแค่สองครั้งและทั้งสองครั้งก็เพื่อลงคะแนนให้ความเห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งตรงข้ามอย่างสุดขั้วเมื่อเทียบกับประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ที่มีการจัดประชามติถึง 7 ครั้งในปี พ.ศ. 2560 และ 13 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2559⁸ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยที่นับว่ามีประชาชนมีส่วนร่วมมากในเชิงปริมาณผู้เข้าร่วม และระยะเวลาที่เข้าร่วม คือ การออกชุมนุมเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นอกจากนั้น จะมีเพียงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มประโยชน์ที่เคลื่อนไหวเฉพาะเรื่องทีกลุ่มให้ความสนใจหรือที่กลุ่มมีส่วนได้เสีย เท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ไม่เคยแสดงความประสงค์และเจตจำนงทางการเมือง ไม่กล้าแสดงจุดยืนทางการเมือง และไม่เห็นว่าการทำงานที่ของฝ่ายรัฐและฝ่ายการเมืองเกี่ยวข้องกับตนหรือเป็นเรื่องของตน หากไม่พอใจกับผลงานของรัฐบาลก็

⁷ อธิพร บุญประคอง และคณะ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, กรมองค์การระหว่างประเทศ, กรุงเทพฯ

⁸ Federal Chancellery of Switzerland, 2018, Available: www.bk.admin.ch [2018, June 2].

พร้อมที่จะเผารอวันเลือกตั้ง เมื่อไม่ได้รับบริการสาธารณะตามที่ต้องการก็พร้อมที่จะโอนอ่อนไปตามข้อเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ และในกรณีที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่สุจริตก็เพิกเฉยและเห็นว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจมิใช่เรื่องที่ตนจะสามารถดำเนินการใด ๆ ได้ การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยที่ประชาชนไทยได้ถ่ายโอนให้แก่รัฐไปจึงเบาบางมาก แทบจะเรียกได้ว่าประชาชนไทยไม่ยึดต่อวิธีการใช้อำนาจอธิปไตยของฝ่ายผู้ปกครอง เว้นแต่จะเกิดผลเสียหายต่อตนเองนั้นจึงจะโต้แย้งสิทธิเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของฝ่ายตน แทบจะไม่มีกรณีการโต้แย้งสิทธิเพื่อพิทักษ์ประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ประเทศชาติ และในสังคมไทยไม่ค่อยเกิดปรากฏการณ์เป่านกหวีดแจ้งเตือน (Whistleblowing) อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีลักษณะดังที่กล่าวมาจึงไม่ค่อยมีผู้เป่านกหวีด หรือเป็นเพราะไม่ค่อยมีผู้เป่านกหวีดประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับสัญญาณแจ้งเตือน ไม่ว่าจะทางใดย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความอะลุ่มอล่วย ปัจเจกนิยม หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และระบบอุปถัมภ์ที่ฝังอยู่ในสังคมไทยตลอดมา

เมื่อพิจารณาให้ลึกกลงในรายละเอียดของหลักประชาธิปไตยเทียบกับบริบทและสถานการณ์ของไทย พบว่า พัฒนาการทางสังคมและทางประชาธิปไตยของไทยจากที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน ภาพความเจริญทางด้านวัตถุเป็นภาพที่เห็นชัดเจนเช่นเดียวกับภาพความด้อยพัฒนาการทางประชาธิปไตย ทั้งในมิติความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีเกี่ยวกับประชาธิปไตย และในมิติตัวแทนผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนในประชาธิปไตยแบบตัวแทน หนึ่งในความเจริญทางด้านวัตถุที่เปลี่ยนปรากฏการณ์ของโลกในยุคปัจจุบันคือความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ระบบเครือข่ายและอุปกรณ์ที่มีความสามารถสูงจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของประชาชนในการดำรงชีวิต การทำมาหากิน การสื่อสารทางสังคม และการทำกิจกรรมทางการเมือง การใช้อุปกรณ์และระบบเครือข่ายสมรรถนะสูงเพื่อกิจกรรมทางการเมืองได้ขยายออกไปในวงกว้างทั้งขอบเขตเชิงพื้นที่ ขอบเขตเชิงปริมาณ และขอบเขตเชิงเนื้อหา มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองทั้งเชิงรุก (Active) และเชิงรับ (Passive) การรณรงค์ทางการเมือง และการสร้างสถาบันทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงวิถีของคนในยุคนี้ที่เป็นผลจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงออกหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงต้องคำนึงว่าพฤติกรรมดังกล่าวมีทิศทางไปสู่กลไกทางประชาธิปไตยที่สร้างสรรค์หรือไม่ และรัฐจะจัดการกับพฤติกรรมของประชาชนนี้เสมือนเป็นภัยคุกคามต่อฝ่ายรัฐผู้ใช้อำนาจหรือเป็นความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยที่พึงส่งเสริม

เมื่อประชาชนในสังคมปัจจุบันต่างมีเครื่องมืออันทรงพลังอยู่ในมือเปรียบดังเช่นอุปกรณ์วิเศษสามารถสรรค์สร้าง ส่ง และรับข้อมูลได้ทุกรูปแบบอย่างรวดเร็วตลอดเวลาตามใจนึก จึงเกิดเป็นสังคมใหม่ที่ซ้อนสังคมเดิม คือสังคมออนไลน์ เป็นโลกที่สมาชิกในสังคมแบบปัจเจกนิยมและที่มักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ามีเวทีสำหรับการแสดงออกซึ่งตัวตนที่ปกปิดไม่แสดงออกในสังคมชีวิตจริง ในโลกออนไลน์สมาชิกในสังคมกล้าที่จะแสดงความคิด มุมมอง จุดยืนในเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจมากกว่าใน

สังคมชีวิตจริง เพราะไม่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ใดขณะที่กำลังส่งสารออกไป หากจะมีการโต้แย้งกันก็เป็น การตอบโต้ด้วยตัวอักษรผ่านหน้าจอของตน ไม่มีผลกระทบต่อร่างกายหรือสิทธิอย่างทันทีทันใด ช่องทางออนไลน์จึงเป็นทางเลือกสำหรับการสื่อสารของประชาชนที่มีอุปกรณ์และการเข้าถึงเครือข่าย อินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน และยังอุปกรณ์แท็บเล็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบฉลาดมีความสามารถที่ หลากหลาย เช่น การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว การบันทึกเสียง การตัดต่อตกแต่งภาพ การส่ง สัญญาณสด และการเก็บรักษาข้อมูลขนาดใหญ่ เป็นต้น ยิ่งส่งผลให้สังคมออนไลน์เต็มล้นไปด้วยข้อมูล ข่าวสารที่สร้างและส่งถึงกันตลอดเวลา การสื่อสารด้วยกลไกดิจิทัลลักษณะที่กล่าวมานี้ครอบคลุมทุก เรื่องราวของชีวิตประชาชนรวมถึงเรื่องการเมืองด้วย เมื่อข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองเริ่มมีมาก ขึ้นและเข้าถึงได้ง่ายขึ้นรวดเร็วขึ้น ประชาชนจึงแสดงความคิดเห็น ความเห็น จุดยืน และข้อเรียกร้องมาก ตามไปด้วย จุดนี้คือการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยที่มีนัยสำคัญ แม้ว่า ประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองใช้ช่องทางผ่านสังคมออนไลน์และไม่จำเป็นต้องแสดงตนและ เผชิญหน้า แต่สังคมในภาพรวมก็รับรู้ร่วมกันได้ว่าประชาชนมีมุมมองหรือข้อเรียกร้องต่อประเด็นทาง การเมืองในแต่ละประเด็นไปในทิศทางใดและมากน้อยเพียงใด ฝ่ายผู้ปกครองที่ใช้อำนาจแทน ประชาชนย่อมไม่อาจเพิกเฉยกลไกทางประชาธิปไตยในรูปแบบดิจิทัลนี้ได้

บทวิเคราะห์

เมื่อสังคมเกิดสังคมออนไลน์ซบเซาและมีลักษณะจับต้องได้ยาก ผู้ปกครองจึงต้องออกแบบวิธีการ ควบคุมสังคมออนไลน์ให้อยู่ในกรอบกติกาที่จะสามารถจัดการได้ อาจเพื่อความเป็นระเบียบของสังคมหรือ อาจเพื่อให้ยังคงอยู่ใต้อาณัติของผู้ปกครอง หรือทั้งสองอย่าง แต่สิ่งที่ได้เกิดขึ้นไม่เพียงในประเทศไทย เท่านั้นแต่เกิดขึ้นในเกือบทุกประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในระดับที่เกิดสังคมออนไลน์ ได้ คือ ฝ่ายรัฐได้ออกกฎหมายบังคับใช้ทั้งเพื่อให้อำนาจแก่รัฐเองในการสอดส่องดูแลเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ ของประชาชนได้ และเพื่อจำกัดขอบเขตเสรีภาพประชาชนในการเผยแพร่ข้อมูลเข้าสู่ระบบออนไลน์ โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นภัยคุกคามต่อสังคม ประเทศชาติ และต่อฝ่ายรัฐ ในทางตรงกันข้าม ฝ่ายรัฐมิได้ พัฒนาช่องทางการสื่อสารออนไลน์สำหรับการแสดงข้อคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อการใช้อำนาจรัฐใน การบริหารกิจการบ้านเมืองให้แก่ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง แต่กลับโต้แย้งข้อมูลที่ไม่เป็น คุณต่อฝ่ายรัฐที่ประชาชนป้อนเข้าสู่ระบบออนไลน์และพยายามดำเนินการป้องปรามเอาผิดต่อ ประชาชนเหล่านั้น แนวทางลักษณะนี้เป็นการโต้กลับต่อกลไกทางประชาธิปไตยในรูปแบบดิจิทัล ซึ่ง ประเทศอื่นเช่น สหรัฐอเมริกา ก็ได้มีการดำเนินการในทิศทางเดียวกัน คือ มุ่งสอดส่อง ควบคุม และ จำกัดขอบเขตการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกิจของ

หน่วยงานภาครัฐ จึงไม่อาจแปลความเป็นอื่นไปได้ นอกจากรัฐได้สร้างกลไกที่ต่อต้านวิถีแห่งประชาธิปไตยขึ้นเพื่อมิให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วยกลไกดิจิทัลเกิดสัมฤทธิ์ผล แต่ยิ่งรัฐก็ตักกันกลไกดิจิทัลมากเท่าใด ประชาชนจะยิ่งผลักดันข้อมูลเข้าสู่ระบบมากขึ้นเช่นกัน เนื่องด้วยการต่อสู้ด้วยข้อมูลข่าวสารผ่านกลไกดิจิทัลนี้ไม่มีการเผชิญหน้าที่เป็นรูปธรรม และประชาชนมีวิธีการหลบซ่อนตัวตนเพื่อหลบเลี่ยงการปราบปรามได้ ยิ่งรัฐปิดบังขัดขวางกลไกดิจิทัล ประชาชนจะยิ่งผลิตและกระจายข้อมูลด้วยระบบดิจิทัลมากยิ่งขึ้น เนื่องด้วยการปิดบังขัดขวางนั้นถือเป็นการลดทอนเสรีภาพของประชาชนในตัวเอง ซึ่งขัดกับหลักประชาธิปไตยที่ประชาชนเจ้าของอำนาจไม่อาจยอมรับได้

กรณีการต่อต้านการสอดส่องควบคุมพฤติกรรมของประชาชนที่กระทำบนระบบออนไลน์ที่โด่งดังไปทั่วโลก คือ กรณีของนาย Edward Snowden ผู้เป่านกหวีดแจ้งเตือน (Whistleblower) ต่อชาวอเมริกันและชาติอื่น ๆ ถึงการกระทำของฝ่ายรัฐที่ใช้อำนาจและทรัพยากรไปกับการตรวจสอบรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนทั้งของรัฐตนเองและรัฐอื่น โดยอ้างเหตุผลด้านความมั่นคง แต่เมื่อหน่วยความมั่นคงของรัฐสอดส่อง รวบรวม และตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลอย่างไร้ขอบเขต จึงกลายเป็นกรณีละเมิดต่อเสรีภาพและความเป็นส่วนตัวของประชาชนจนไม่อาจยอมรับให้ฝ่ายรัฐดำเนินการต่อไปได้ การละเมิดความเป็นส่วนตัว การลดทอนเสรีภาพ และการขัดขวางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ล้วนแต่เป็นการกระทำที่ขัดกับหลักประชาธิปไตยทั้งสิ้น

เมื่อประชาชนจะมีพัฒนาการทางประชาธิปไตยด้วยกลไกดิจิทัล ในทางตรงกันข้าม ฝ่ายรัฐกลับไม่สามารถจัดการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้ จึงดำเนินการที่เป็นการกีดขวางพัฒนาการของภาคประชาชนจนขัดกับการเป็นประชาธิปไตย ไม่ว่าจะฝ่ายรัฐจะใช้วิธีการใด ๆ ก็ตาม ย่อมไม่อาจได้เปรียบประชาชนในการต่อสู้ด้วยข้อมูลข่าวสารในระบบดิจิทัลได้ ทั้งในเชิงหลักการ และในเชิงวิธีการ ยิ่งฝ่ายรัฐขัดขวางการเดินทางของข้อมูลฝ่ายรัฐจะยิ่งตกเป็นฝ่ายปฏิบัติต่อประชาธิปไตย ดังนั้น ฝ่ายรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน จึงควรแสดงบทบาทผู้สนับสนุนการใช้ระบบดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยภาคประชาชน ส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีเสรีภาพ และพัฒนาช่องทางมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชนบนระบบสังคมออนไลน์ ฉะนั้น ในยุคปัจจุบัน การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี Good Governance จึงไม่เพียงพออีกต่อไป รัฐต้องปรับใช้หลักการบริหารกิจการดิจิทัลที่ดี Good Digital Governance ในการบริหารกิจการบ้านเมืองด้วย ไม่เช่นนั้นแล้ว ประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจะใช้กลไกดิจิทัลทวงคืนอำนาจจากผู้ใช้อำนาจแทน และจะยกระดับการใช้กลไกดิจิทัลเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจฝ่ายรัฐมากขึ้น เมื่อการตรวจสอบถ่วงดุลดังกล่าวมีคุณภาพเพียงพอที่จะถ่วงดุลผู้ใช้อำนาจแทน เมื่อนั้นสังคมจะมีกลไกทางประชาธิปไตยที่ได้แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็นเพียงสามฝ่าย แต่จะถูกแบ่งให้ฝ่ายที่สี่ที่เป็นกลไกดิจิทัลภาคประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงในระบอบประชาธิปไตย และอำนาจฝ่ายที่

สี่จะเป็นอำนาจที่มีพลังสูงสุดในการถ่วงดุลอำนาจฝ่ายอื่น หากเป็นเช่นนั้นจริง เสถียรภาพของสถาบันทางการเมืองและแม้สถาบันตุลาการก็อาจได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน

สรุป

พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคมและเทคโนโลยี ในประเทศที่ประชาชนยังไม่เข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ผู้ปกครองย่อมมีหน้าที่เร่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนโดยเร็วให้ทันกับความเจริญทางวัตถุ เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างไร้ขอบเขตหรือในทางที่ไม่สร้างสรรค์ แต่ต้องใช้เพื่อส่งเสริมหลักและองค์ประกอบแห่งประชาธิปไตย เพราะแม้ว่าประชาชนจะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง แต่ก็ต้องใช้อำนาจนั้นไปในทางที่ไม่ขัดต่อความเป็นประชาธิปไตย การที่ประชาชนมีอุปกรณ์และระบบเครือข่ายดิจิทัลอันทรงพลังอยู่ในมือ ย่อมถือเป็นความเสี่ยงที่อุปกรณ์นั้นอาจถูกใช้ไปนอกขอบเขตของวิถีแห่งประชาธิปไตย อาจละเมิดสิทธิบุคคลอื่น โจมตีฝ่ายรัฐอย่างไม่เป็นธรรม หรือบ่อนทำลายระบอบการปกครองได้ กฎ กติกาที่ฝ่ายรัฐจะสร้างมาเพื่อควบคุมกลไกดิจิทัลจึงตั้งอยู่บนเส้นบาง ๆ ระหว่างเสรีภาพและความสงบเรียบร้อยของสังคม หากกติกามีลักษณะปิดกั้นเสรีภาพของประชาชนเกินจำเป็น ประชาชนย่อมมีข้อเรียกร้องหรือต่อต้าน ซึ่งฝ่ายรัฐจะทำการควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ยากยิ่งหรือแทบจะควบคุมไม่ได้เลย กติกาจึงมีได้เพียงเท่าที่จำเป็นสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยมิให้ประชาชนใช้สิทธิเกินส่วนไปสร้างความเสียหายต่อประชาชนด้วยกัน ต่อสาธารณะ และต่อสถาบันทางการเมือง นอกจากการกำหนดกติกาเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ฝ่ายรัฐควรสร้างพื้นที่สำหรับการแสดงออกทางการเมืองให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นช่องทางรับข้อมูลป้อนกลับจากฝ่ายเจ้าของอำนาจอธิปไตยสำหรับประกอบการตัดสินใจนโยบายและการตัดสินใจทางสาธารณะ หากรัฐสามารถตอบสนองต่อประชาชนได้ ย่อมสะท้อนถึงสมดุลทางประชาธิปไตยของประเทศ ในทางตรงกันข้าม หากรัฐไม่สามารถสนองหรือหากเพิกเฉยต่อความต้องการของประชาชน ประชาชนย่อมใช้อำนาจในการถ่วงดุล ตรวจสอบ ถอดถอน หรือทวงคืนอำนาจอธิปไตย ซึ่งในยุคดิจิทัลนี้ ประชาชนย่อมใช้กลไกทางดิจิทัลเป็นหลัก เมื่อใดที่กลไกนี้ทำงานได้มีประสิทธิภาพ ประชาชนจะเรียนรู้ได้ว่าอำนาจทางดิจิทัลนี้ทรงพลังเพียงพอที่จะใช้ในการถ่วงดุลอำนาจอธิปไตยทั้งสามฝ่าย กลายเป็นอำนาจที่สี่ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งโดยหลักการพื้นฐานแห่งประชาธิปไตยย่อมต้องยอมรับฐานอำนาจที่สี่นี้เนื่องจากการใช้อำนาจโดยประชาชนเอง แต่อาจเป็นจุดเริ่มต้นของความโกลาหลครั้งใหม่ของระบอบการปกครองได้

บรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559, Available:

https://www.ect.go.th/ect_th/news_all.php?cid=13 [2018, June 2].

อิทธิพร บุญประคอง และคณะ, ปฎิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, กรมองค์การระหว่างประเทศ, กรุงเทพฯ

Federal Chancellery of Switzerland, 2018, Available: www.bk.admin.ch [2018, June 2].

Nuger, K. P., Course Documents, Pols 120, U.S. Law and Society, San Jose State

University, Available: <http://www.sjsu.edu/people/ken.nuger/courses/pols120/>
[2018, June 2].

Rousseau, J. J. (1998). The social contract or Principles of political right. Ware, Hertfordshire: Wordsworth.

The Sciolist, Online Etymology Dictionary Available: <https://www.etymonline.com>
[2018, June 2].

